

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА АКВАТОРИЈА ХЕРЦЕГ НОВОГ

Александар Капуран

Археолошки институт, Београд

Виктор Варга

Завичајни музеј, Херцег Нови

Апстракт: Године 1990. и 1991. обављено је рекогносцирање подводних археолошких локалитета на улазу у Боку Которску. Истраживања су обухватила пет локација: Њивице (локалитет Рибарице), Росе (локалитет Мало Росе), Мириште (острво Св. Госпа) и Херцег Нови (локалитет Војничка плажа и локалитет испред хотела „Топла”). Налази су датовани од IV века п.н.е. до XIX века н.е., а културно припадају грчко-хеленистичком, римском, византијском, млетачком и аустријском материјалу. Циљ истраживања био је подстицање надлежних установа у Црној Гори да спрече уништавање ових подводних налазишта.

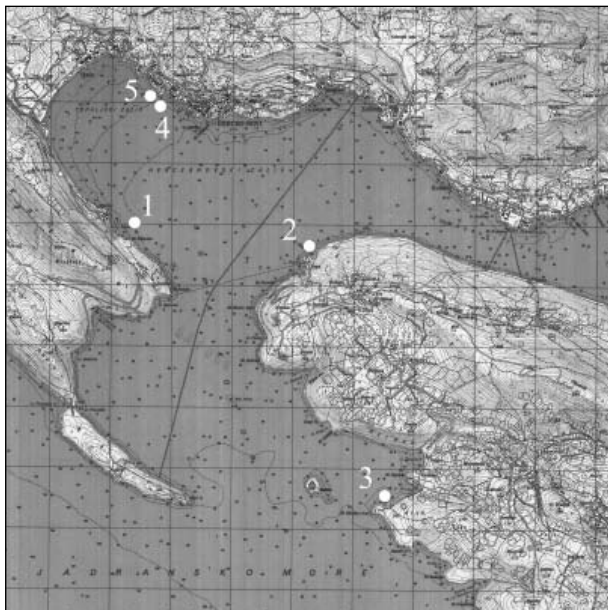
Кључне речи: Бока Которска, подводно рекогносцирање, антички период, средњи век, ренесанса, амфоре, мајолика, стакло.

Светозар Станковић Нани, истраживач-сарадник Одељења за археологију Филозофског факултета у Београду, у својој богатој археолошкој пракси био је заинтересован и за истраживања подводних локалитета.¹ Тако је био у могућности да види уништавање подморских локалитета од стране неодговорних ронилаца, па чак и ронилачких клубова, који су за собом остављали праву пустош дуж обала Боке Которске. Захваљујући угледу међу црногорским колегама, С. Станковић² је иницирао договор са Чедомиром Марковићем, директором Завода за заштиту споменика културе Црне Горе на Цетињу, Миланом Правиловићем, кустосом Ар-

¹ Крајем 80-их година прошлог века С. Станковић је завршио курс за самосталног рониоца у клубу „Безбедност“ и анимирао је своје колеге да му се у томе придруже. Од овог клуба добио је логистичку помоћ у виду опреме за роњење, као и стручну помоћ за све проблеме који су могли омести истраживања.

² Археолошку екипу чинили су: археолози мр Светозар Станковић, истраживач-сарадник Одељења за археологију Филозофског факултета у Београду, Виктор Варга, кустос Завичајног музеја у Херцег Новом, Милан Правиловић, кустос Археолошке збирке Црне Горе у Подгорици, студент археологије Александар Капуран и самостални рониоци Жарко Обрачевић, Предраг Нерандић, Златко Ракочевић и Зоран Лакићевић, сви из Београда. Средства за истраживање обезбеђена су на следећи начин: Археолошка збирка Црне горе 1600 динара, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду 400 динара, Завичајни музеј у Херцег Новом 35 пансиона у Институту „Симо Милошевић“, а суму од 12 500 динара дали су чланови екипе за трошкове бензина, потрошног материјала итд.

хеолошке збирке Црне Горе у Подгорици, и Виктором Варгом, кустосом Завичајног музеја у Херцег Новом, да се у Боки Которској изврше свеобухватна подводна рекогносцирања археолошких локалитета ради њиховог евидентирања и стављања под заштиту.

Карта 1. 1. Њивице; 2. Мало Росе; 3. Мириште - острво Св. Госпа; 4. Војничка плажа; 5. Хотел „Топла”

Map 1 1) Njivice; 2) Malo Rose; 3) Mirište-island of Sv. Gospa; 4) Vojnička Plaža; 5) Topla Hotel

Истраживања су започета почетком децембра 1990. године, и то пробним роњењима на локалитету Рибарице, у Њивицама на Превлаци, када је откривен већи број археолошких налаза из разних периода, затим у Малим Росама и Миришту, као и на потопљеном разарачу из Првог светског рата „Кајзер Франц Јозеф Први“, који лежи између полуострва Луштице и Превлаке. Наставак је уследио 1991. године, у периоду од 12. до 21. октобра, рекогносцирањем пет локалитета: Рибарице, Мало Росе, острво Св. Госпа у Миришту, Војничка плажа и хотел „Топла” у Херцег Новом (карта 1). Међутим, услед неочекиваног развоја догађаја у СФРЈ и почетка ратних операција на дубровачком ратишту, нисмо могли да спроведемо озбиљнија истраживања, као што је било планирано.

Рибарице

Локалитет Рибарице у Њивицама (карта 1) смештен је на северној обали полуострва Превлака, на координатама $N^{\circ}25'55,3''$ $E^{\circ}18^{\circ}31'18,2''$ Nm 0m (-15). Претраживања морског дна извела су три пара ронилаца, који су се кретали у оквиру три концентрична круга. Приближно 80 m од обале, на дубинама од 15 до 20 метара, налазе се веће наслаге финог муља, које изазивају слабу видљивост и отежавају роњење. При сваком покушају да се налази изваде, ствара се непрозиран облак муља који смањује видно поље. Рад са вакуум-сисаљком и ситним алатом такође није дао веће резултате. Муљ је прекрио површину посуда у виду дебелих наслага, па су постале знатно теже. Због наведених околности, рониоци избегавају овај локалитет, тако да је у доброј мери остао очуван. Један део конзервираног материјала, који се налази у саставу сталне поставке Завичајног музеја у Херцег Новом, публикован је 1998. године (Varga 1998).

Прикупљен археолошки материјал показао је да се његова највећа концентрација налазила приближно 30 метара од мола, у правцу цитаделе Старог града у Херцег Новом. Њему припадају:

- фрагментоване грчко-италске амфоре (Т. I/1, 2; Т. V/1, 2) какве се јављају широм јадранске обале, датоване у период од краја IV до краја II века п.н.е. Равна горња површина обода троугаоног пресека и добро печена фактура жуте боје опредељују их у старији тип (Kirigin 1994: 16, sl. 2/1; Vrsalović 1974: 139, sl. 90; Varga 1998: 26, sl. 1);

- прстенасто дно скифоса, са премазом од црног фирниса (Т. I/7; Т. V/3), може се датовати приближно у IV век п.н.е.;
- фрагментовани горњи делови обода и вратова, као и неколико фрагмената трбуха и дна (Т. I/8, 9, 10) који припадају римским амфорама из доба Царства. Ово посуђе израђено је од добро пречишћене глине, црвено печене. Најраније се датује горњи део амфоре разгранутог коничног обода, са оштро профилисаним вратом у пределу споја са дршкама и са канелурама на рамену (Т. I/4). Такве амфоре можемо одредити у класу 41, тип Бенгази (Benghazi), који је био у употреби од I до III века н.е. (Peacock and Williams 1984: 177, Fig. 96);
- фрагментована амфора широког увученог обода, без врата, вретенастог трбуха украшеног хоризонталним урезима у нивоу кратких тунеластих дршки (Т. I/6), припада класи 48, тип Бенгази, који је био у употреби од III до IV века н.е. (*ibid.*: 196, Fig. 115);
- фрагмент обода и врата украшеног канелурама, са две дугачке дршке које се уздижу до висине обода (Т. I/5), припада класи 47 (*ibid.*: 193, Fig. 112) или источномедитеранском типу XII (Вјелјас 1996: 41–43, сл. XII/56) и датује се од средине III до средине IV века н.е. Тај тип амфоре чест је на јадранској обали, као и у Подунављу и Егеји (Vrsalović 1974: 140, сл. 122; Вјелјас 1996: 41–43; Scorpán 1975: 269, Fig. 1; Кузманов 1973: 16);
- горњи део амфоре северноафричке провинијенције припада касноантичким налазима класе 35, тип LI, по Пикоку и Вилијамсу. Такве посуде, са уским профилисаним ободом, кратким вратом и вретенастим трбухом украшеним канелурама (Т. I/3), биле су у употреби од IV до VI века н.е. (Peacock and Williams 1986: 158, 162);
- конично дно од жуто печене глине можда припада грчко-италским амфорама (Т. I/8), а трбух и дно са кратким цилиндричним крајем можда се може одредити у тип олеарија (*olearia*) (Dautova-Ruševljan 1970: 162, tip 1).

Керамика из средњег века знатно је заступљена, али је у малом броју конзервирана или очишћена, тако да није погодна за датовање:

- биконични лонац мањих димензија, са две дршке које су само неколико центиметара удаљене једна од друге и са траговима беле енгобе и зелене глеђи на врату (Т. II/2; Т. V/5). Тај тип лонца јавља се у XV и XVI веку н.е. (Zagarčanin 2004: 64, сл. 18; Cunja 1999: 131–134, tav. X/3; Širec 1985: Т. V/5). Из истог периода је и лонац већих димензија (Т. II/3), са три широке тракасте дршке које прелазе обод, украшене вертикалним канелурама (Zagarčanin 2004: 61, сл. 15);
- лонац са ободом широког отвора, дугим коничним вратом, цилиндричним трбухом и једном дршком (Т. II/4) највероватније припада керамици XVIII и XIX века н.е.;
- бокали већих димензија, издуженог овоидног и биконичног облика, а карактеристичан је примерак са ободом тролисног отвора и једном дршком (Т. II/5), који се датује у крај XV и у XVI век н.е. (*ibid.*: 84, сл. 202). Овај налаз је најчешће, као и други бокали, потпуно прекривен калцинацијом, тако да није могуће утврдити његову фактуру, боју печења и обраду површине (Т. II/6, 7, 8), нити прецизнији хронолошки оквир;
- занимљиве стаклене амбалажне флаше аустријског морнаричког вина, са ознаком литраже, из XIX и XX века (Т. V/6). Само један фрагмент боце разгранутог обода украшеног белом бојом, четвртастог реципијента, можда припада позном средњем веку (Т. V/7).

Рибарице у Њивицама за сада су најбогатији локалитет по откривеним налазима, који су хронолошки опредељени у распон од IV века п.н.е. до XX века н.е. Ова лагуна са шљунковитом плажом, прва на улазу у залив са северне стране, била је најближе прибежиште буром оштећених бродова и можда је баш на овом месту са њих избациван товар како би се лакше домогли обале. Илија Пушић тврди да је на потесу од ушћа Суторине до хотела „Ривијера“ водио римски војни пут (Pušić 1980: 150) и претпоставља постојање трајекта који је у римско доба пловио до Роса на Луштици. Та могућност и откривени налази наводе на закључак да су неопходна озбиљнија археолошка истраживања овог локалитета.

Мало Росе

Локалитет Мало Росе (карта 1) налази се на северозападном рогу полуострва Луштица, на координатама N 42°25'31,3'' EО 18°33'30,9'' Nm 0m (-25). Дно овог залива стрмо се спушта ка западу и при обали је прекривено густом вегетацијом, а ка пучини финим муљем. Роњење је овде опасно због остатака мина и граната из прошлих ратова. Морске струје су веома јаке и сезонски се мењају, тако да наизменично откривају и песком затрпавају материјал на дну. Просечна дубина износи од 11 до 23 m, а локалитет се простире на приближно 1000 m².

Од археолошких налаза издваја се добро очуван горњи део амфоре са ручкама (Т. III/1), од добро печене глине, који припада класи 5 Дресел (Dressel) 1c. Такве амфоре су кампанијског или етрурског порекла, из раног II и I века п.н.е. (Peacock and Williams 1986: 91, Fig. 29), а на више локалитета у Истри и Далмацији познате су као тип олеарија Ib из истог периода (Dautova-Ruševljan 1975: 92, Tab. II/b).

Остали материјал припада ренесансној керамици откривеној у знатном броју, али се само четири фрагмента могу типолошки и стилски одредити:

- тањир хоризонтално разгранутог обода и конкавног дна, жутоокер глеђосан (Т. III/2); такве посуде распрострањене су дуж источне и западне јадранске обале, а датују се у XVI и XVII век н.е. (Zagarčanin 2004: 80, sl. 165; Nepotić 1991: 133/134);
- дубљи тањир косо разгранутог и оштро профилисаног обода, тамножуто глеђосан (Т. III/3), с краја XIV и почетка XV века н.е. (Zagarčanin 2004: 78, sl. 147; Nepotić 1991: 116/39);
- фрагмент бокала са једном дршком и тролисним, широко разгранутим ободом, украшен урезивањем и бојењем зеленкастом глеђи на белој подлози (Т. III/5; Т. V/8). Припада ренесансној мајолици из XV и XVI века н.е., која се јавља на северном Јадрану, код Горице (Žbopa-Trkman 1999: tav. XI/3), у североисточној Италији (Boiani, Ravanelli-Guidotti and Fanfani 1985: 101, cat. no. 232), одакле је као импорт доспела на острва Бриони (Širec 1985: 96, Т. V/4) и на југ до Будве (Križanac 1998: 330, Т. II/b);
- фрагментован бокал из истог периода, тролисног отвора, украшен урезивањем графито техником и глеђи у зеленкастим и жутиим тоновима (Т. III/4; Т. V/9) (Nepotić 1991: tav. XXI);
- фрагментована амбалажна флаша, идентична оној из Њивица (Т. V/6).

Увала Мало Росе је интересантна за даља истраживања и због своје дуге историје. О њој налазимо податке у античким изворима, код Птоломеја, као и код Константина Порфирогенита и у *Летопису попа Дукљанина*. Живот је овде почео током бронзаног доба (Милинковић 1999: 28), а претпоставља се да је у антици трајектом била повезана с Превлаком (Pušić 1980:

150; *idem* 1977: 124, 129). На овом локалитету нађен је новац из IV и V века н.е. (Милинковић 1997: 174), затим гробови из VII века н.е. (*idem* 1999: 31) и прероманичка црква са некрополом из X и XI века н.е. (*ibid.*: 35). Иако је налазиште заштићено 1995. године, његова даља судбина је неизвесна због нелегалне изградње викенд насеља.

Св. Госпа

Локалитет Мириште – острво Св. Госпа (карта 1) лоциран је на западној страни полуострва Луштица, на координатама N 42°23'39,5'' ЕО 18°34'23'' Nm 0 (-15). Налази се на релативно малим дубинама (7–17 m), где је вода чиста, топла (16°–21°C) и прозирна, тако да га већ дуже време рониоци немилосрдно уништавају. Највећа концентрација археолошког материјала захвата простор североисточно од острва, око 15 m од обале, дужине 70 m и ширине 50 m, на просечној дубини од 9 m. Налази се простиру на потесу јужно од острва, на дубинама од 12 m до 17 m.

Хронолошки опредељени, налази су:

- четири фрагментоване амфоре, добро печене, од пречишћене црвене глине (Т. IV/2, 3, 4, 5; Т. V/10), класе 33, тип Африкана (Africana) I, које се датују у III и IV век н.е. (Peacock and Williams 1986: 153, Fig. 79), као и два одговарајућа поклопца (Т. IV/6, 7; Т. V/10);
- фрагмент амфоре од жутоокер печене глине (Т. IV/8), који можда припада класи 40а, тип Бенгази, из I и II века н.е. (*ibid.*: 175, Fig. 93);
- трбуси амфора украшени канелурама (Т. IV/13, 14);
- разни типови дна, који нису поуздани за прецизније датовање (Т. IV/9, 10, 11, 12);
- фрагмент горњег дела римског лонца, црвено печене и добро углачане површине (Т. IV/1), типа 28 Брукнер, који се датује од II до IV века н.е. (Brukner 1981: 107–108, Т. 122);
- касноантички жижак са дужим кљуном, конкавног дна и кратке хоризонталне дршке (Т. IV/15), који је произведен у периоду од IV до VI века н.е. (Кузманов 1992: 46, 128, тип 350).

Локалитет је стављен под заштиту 1995. године, мада и даље није потпуно заштићен од уништавања.

Војничка плажа

Локалитет Војничка плажа у Херцег Новом (карта 1) налази се на координатама N 42°26'57,6'' ЕО 18°32'20,8'' Nm 0m и обухвата простор од главног мола, преко хриди Караточ,³ до купалишта хотела „Плажа”. На том потесу море је веома прозирно и видљивост, зах-

Сл. 1. Светозар Станковић испред античке куле на Војничкој плажи

Fig. 1 Svetozar Stanković in front of an antique tower on Vojnička Plaža

ваљујући стеновитом дну, износи више од 20 m. Иза линије хриди у виду лучног гребена, дно се према југу спушта до 23 m дубине и прекривено је муљем, те је отежано скупљање ретких налаза које чине атипични уломци мајолике. Наше интересовање било је усмерено на остатке кружне куле на западном делу бетонског купалишта хотела „Плажа”. Најочуванији део зида овог објекта уздиже се изнад површине воде 0,6 m, а испод површине у висини од 2,05 m. На зиду су видљиве велике пукотине, нарочито на јужном делу. На западном делу, на дубини од 1,7 m, налази се отвор нејасне намене. До висине од 1,6 m спољно и унутрашње лице

Сл. 2. Остаци античке куле на Војничкој плажи

Fig. 2 Remains of the antique tower on Vojnička Plaža

зидано је већим тесаницима у правилним редовима, високим приближно 0,35 m (сл. 2). При дну се налази сокл ширине 0,16 m. Између два лица зида је испуна од трпанца, што је карактеристично за архитектуру из римског периода. Овај локалитет је занимљив за даље истраживање због још једног виђења руте античког трајекта. П. Мијовић тврди да ова античка кула припада времену позног Римског царства и да је штитила пристаниште трајекта који је можда пловио ка Росама (Мијовић 1980: 137).

Хотел „Топла“

Последњи рекогносциран локалитет је простор испред хотела „Топла” (карта 1), на координатама N 42°26'51,5'' EО 18°32'07,4'' Nm 0m (-13m). Према казивању мештана, археолошки материјал је налажен на удаљености од 120 m од копна, све до стене Караточ на истоку. Ово место није погодно за роњење због јаким удара југа, иако се дно налази на малим дубинама, до 9 m. Због густе вегетације, у западном делу откривен је мали број атипичних фрагмената мајолике, а дно је прекривено рецентним отпадом, те је локалитет еколошки веома угрожен.

Светозар Станковић је овим рекогносцирањима указао надлежним институцијама за заштиту споменика културе у Црној Гори на потребу заштите дна у Боки Которској, са свим покретним и непокретним културним добрима. Осим ронилаца који су девастирали археолошке локалитете, дно уништавају и рибари, нелегално ловећи уз употребу динамита. Такође, море веома често локалном становништву служи као депонија отпада, тако да је и еколошка ситуација крајње алармантна.

Нажалост, прерана смрт спречила је Нанија да учествује у заштитним ископавањима локалитета рт Кабала на полуострву Луштица, југозападно од Роса (Панић 1997). Истраживање овог налазишта октобра 1996. године, између осталих, спровели су и чланови екипе са рекогносцирања 1990–1991. године, у сарадњи са локалним ронилачким клубовима. Искуства

стечена сарадњом са Светозаром Станковићем допринела су стварању свести код локалног становништва о потреби заштите културне баштине на простору Боке Которске. Аутори овог рада захваљују се Нанију на знању које нам је пренео и на времену које смо имали част да проведемо у његовом друштву.

БИБЛИОГРАФИЈА

Vjelajac, Lj.

1996 *Amfore gornjomezijskog Podunavlja*. Monographies 30. Beograd: Arheološki institut.

Boiani, G., Ravanelli-Guidotti, C. and Fanfani, A.

1985 *Il donazione Galeazzo Cora ceramiche dal medioevo al XIX secolo* 1. Faenza: Museo Internazionale delle ceramiche in Faenza.

Brukner, O.

1981 *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*. Dissertationes et monographiae. Beograd: Savez arheoloških društava Jugoslavije.

Varga, V.

1998 Podmorski arheološki lokalitet Njivice-rt Ribarice. *Muzejske sveske Zavičajnog muzeja u Herceg Novom* 3: 24–31.

Vrsalović, D.

1974 *Istraživanja i zaštita podmorskih arheoloških spomenika u SR Hrvatskoj*. Zagreb: Republički zavod za zaštitu spomenika kulture.

Dautova-Ruševljan, V.

1970 Tipologija kvarnerskih amfora. *Glasilо Arheološkog muzeja u Zadru* 5: 161–168.

1975 Zaštitno istraživanje podvodnog nalaza amfora na otoku Rabu. *Glasilо Arheološkog muzeja u Zadru* 8: 89–102.

Žbona-Trkman, B.

1999 I siti castellani nel territorio isontino sloveno e sui margini del Carso settentrionale: la ricerca archeologica. Pp. 135–143 in *Ceramica dal Bassomedioevo al Rinascimento in Italia nordorientale e nelle aree transalpine*. Archeologia di frontiera 2. Udine and Nova Gorica: Civici Musei di Udine and Goriški muzej.

Zagarčanin, M.

2004 *Stari Bar, keramika venecijanskog doba*. Annales Mediterranea. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Kirigin, B.

1994 Grčko-italske amfore na Jadranu. *Arheološki vestnik* 45: 15–24.

Križanac, M.

1998 Maiolica arcaica e Graffiti arcaica dalla Chiesa di San Triphone a Cattaro in Montenegro. *Bullettino del Museo Internazionale delle ceramiche in Faenza*, Annta LXXXV, fascicolo IV–VI: 320–335.

Кузманов, Г.

1973 Типология и хронология на раннобизантиските амфори (IV-VI в.). *Археология* 1: 14–21.

1992 *Антични лампи, колекция на национални археологически музей*. София: Българската академия на науките.

Mijović, P.

1980 Nekoliko zapažanja o rekonstrukciji antičkih i kasnoantičkih puteva kroz Crnu Goru. Str. 133–142 u *Putevi i komunikacije u antici*, ur. I. Mikl-Curk. Materijali XVII. Beograd i Priština: Savez arheoloških društava Jugoslavije i Muzej Kosova.

Милинковић, М.

1997 Росе-Мало Росе, Бока Которска - Античко/касноантичко насеље и средњовековна црква. *ГСАД* 13: 167–181.

1999 Резултати археолошких ископавања вишеслојног налазишта у луци Росе 1998.г. са посебним освртом на налаз окува копче типа „Коринт“. *Muzejske sveske Zavičajnog muzeja u Herceg Novom* 4/5: 26–42.

Nepoti, S.

1991 *Ceramiche graffite della donazione Donini Baer*. Faenza: Museo Internazionale delle ceramiche in Faenza.

Панић, С.

1997 Хидроархеолошко истраживање подморског локалитета „рт Кабала“. *ГСАД* 13: 253–273.

Паровић-Пешикан, М.

1979 Археолошка истраживања у Боки Которској. *Старинар* XXVIII–XXIX (1977–1978): 19–67.

Peacock, D. and Williams, D.

1986 *Amphorae and the Roman Economy*. London and New York: Longman.

Pušić, I.

1977 Rose in Early Middle ages. *Balcanoslavica* 6: 117–130.

1980 Античке комуникације кроз Бокву Которску у светлу нових открића. Str. 145–154 u *Putevi i komunikacije u antici*, ur. I. Mikl-Curk. Materijali XVII. Beograd i Priština: Savez arheoloških društava Jugoslavije i Muzej Kosova.

Scopran, C.

1975 Contributon á la connaissance de certains types céramiques romano-byzantis (IV-VII siècles) dans l'espace Istro-Pontique. *Dacia* XXI: 269–297.

Cunja, R.

1999 Ceramica tardomedievale e rinascimentale a Koper-Kapodistria. Pp. 131–135 in *Ceramica dal Bassomedioevo al Rinascimento in Italia nordorientalee nelle are transalpine*. Archeologija di frontiera 2. Udine and Nova Gorica: Civici Musei di Udine and Goriški muzej.

Širec, Lj.

1985 Srednjovekovna keramika iz cisterne kastruma na otoku Brioni. *Histria Archaeologica* 15–16 (1984–1985): 85–107.

Aleksandar Kapuran

Viktor Varga

Archaeological research in the Herceg Novi aquatorium

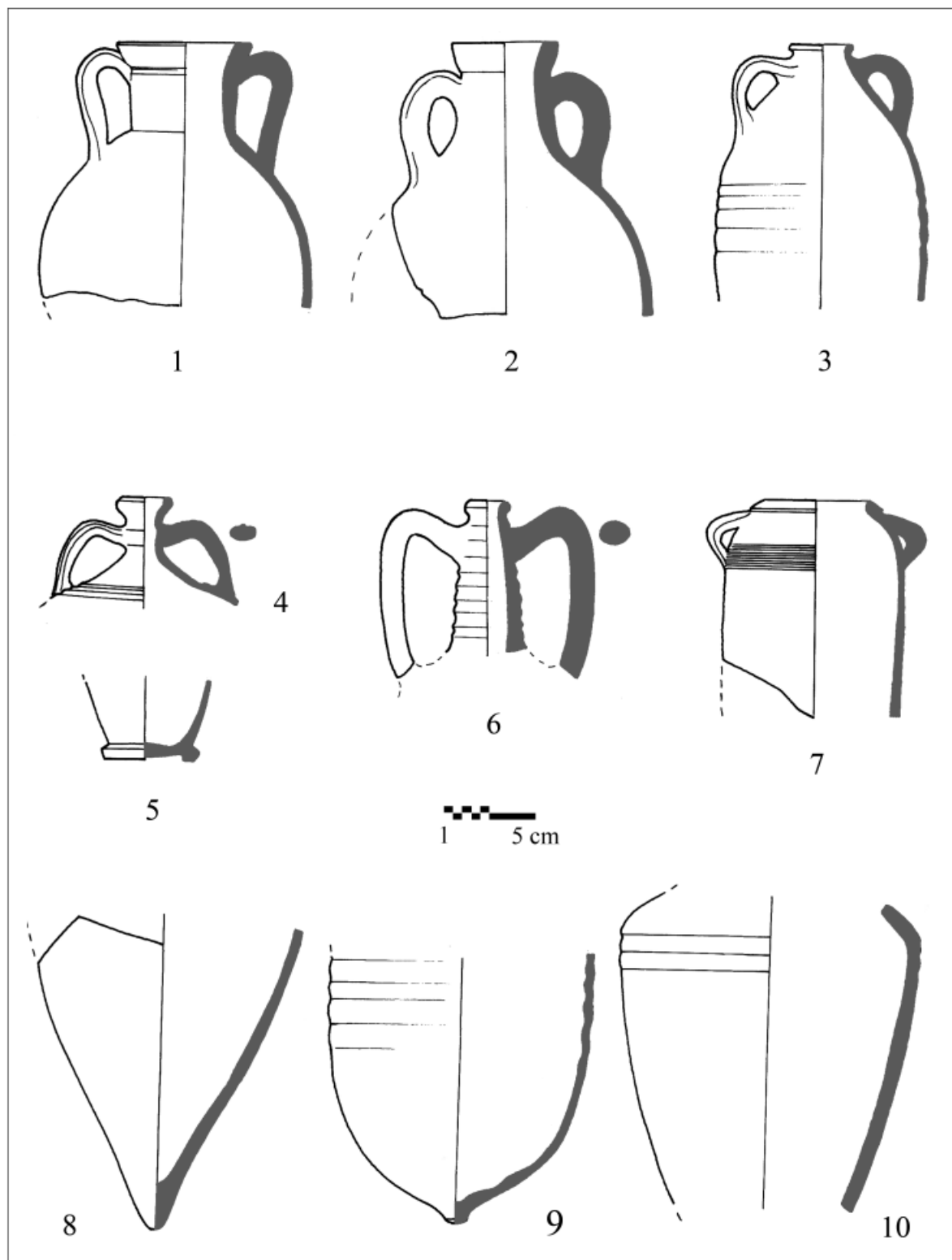
Summary

Underwater survey in the Herceg Novi aquatorium in November 1990 and September 1991 provided fresh evidence for the cultural history of the Montenegrin coast. Five surveyed locations: Njivice—site Ribarice; Rose—site Malo Rose; Mirište— island of Sveta Gospa, site Vojnička plaža; and the zone in front of the Topla Hotel (see Map), yielded vestiges of ancient Greek, Roman and Byzantine civilizations. The sites also yielded finds from the period of Renaissance and Venetian domination, as well as from the period of Austrian rule over the region. To the Greek and Hellenistic periods belong the finds from Ribarice at Njivice, dating from the 4th to 2nd centuries BC (Pl. I/1,2,7).

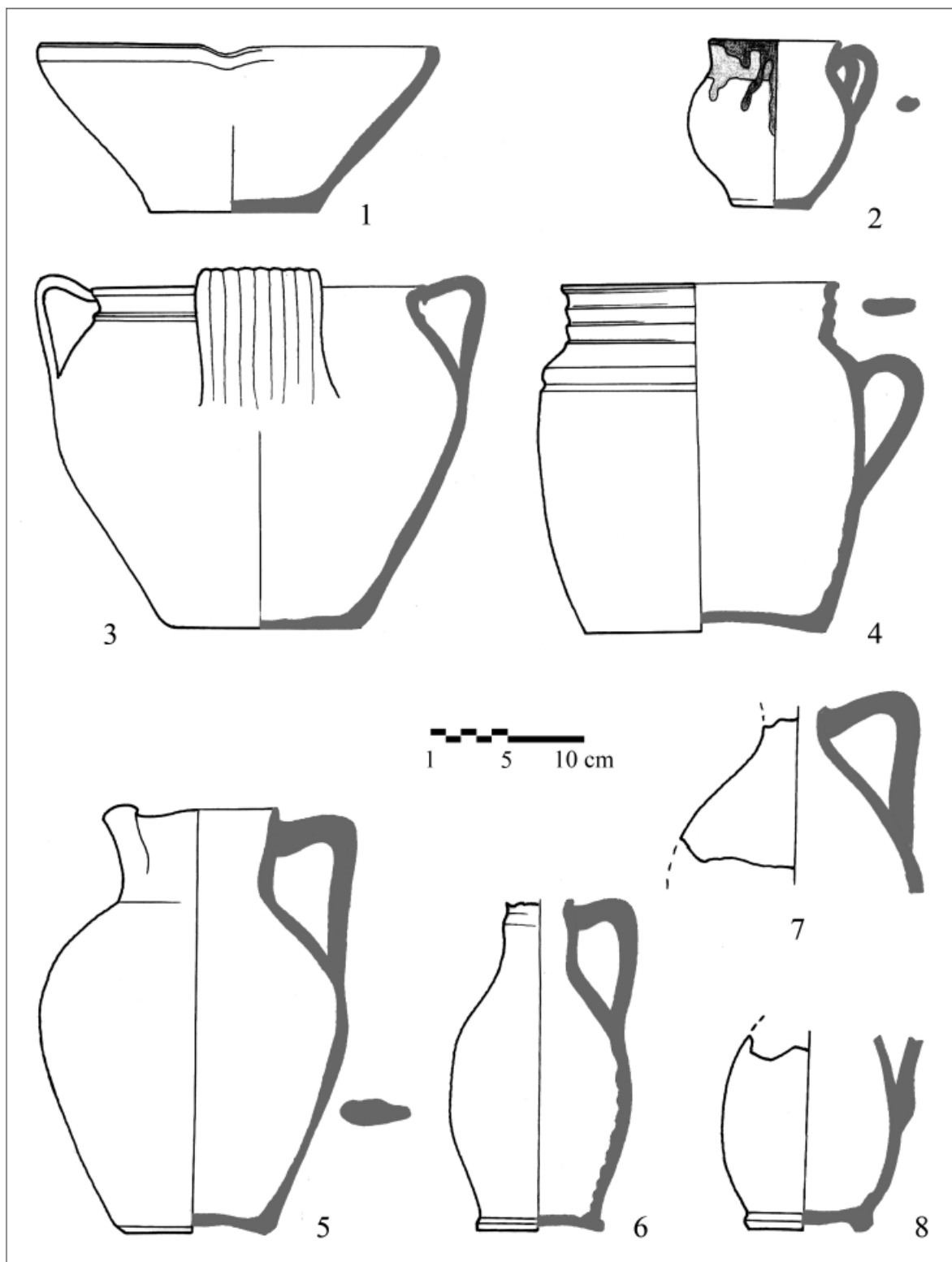
Most of the material belongs to the Roman period, such as amphorae, which occurred on all sites and mostly were older types of olearia from the Republican period of the 2nd and 1st centuries BC (Pl. III/1; I/9). North African amphorae were found at Mirište (Pl. IV/2–5), and the Benghazi type at Ribarice (Pl. I/4,6; IV/8). The material also included amphorae of the East Mediterranean type dating to the 2nd to 4th century AD (Pl. I/5), as well as a fragmented late antique lamp (Pl. V/11). The remains of a fortification of the same date at the site Vojnička plaža were explored (fig. 2). Renaissance majolica of the 15th and 16th centuries was found on all sites (Pl. V/8,9). A few fragmented vessels and bottles (Pl. V/6,7) were of a more recent date, from the 18th and 19th centuries. The team of divers also registered the wreck of a WWI destroyer, “Keiser Franz Josef I” (Pl. V/12).

The credit for rescuing the sites from destruction goes to Svetozar Nani Stanković who was the first to record them and to warn the public about their endangerment, which eventually led to their being placed under protection.

УДК 902.(262.3) (497.16)

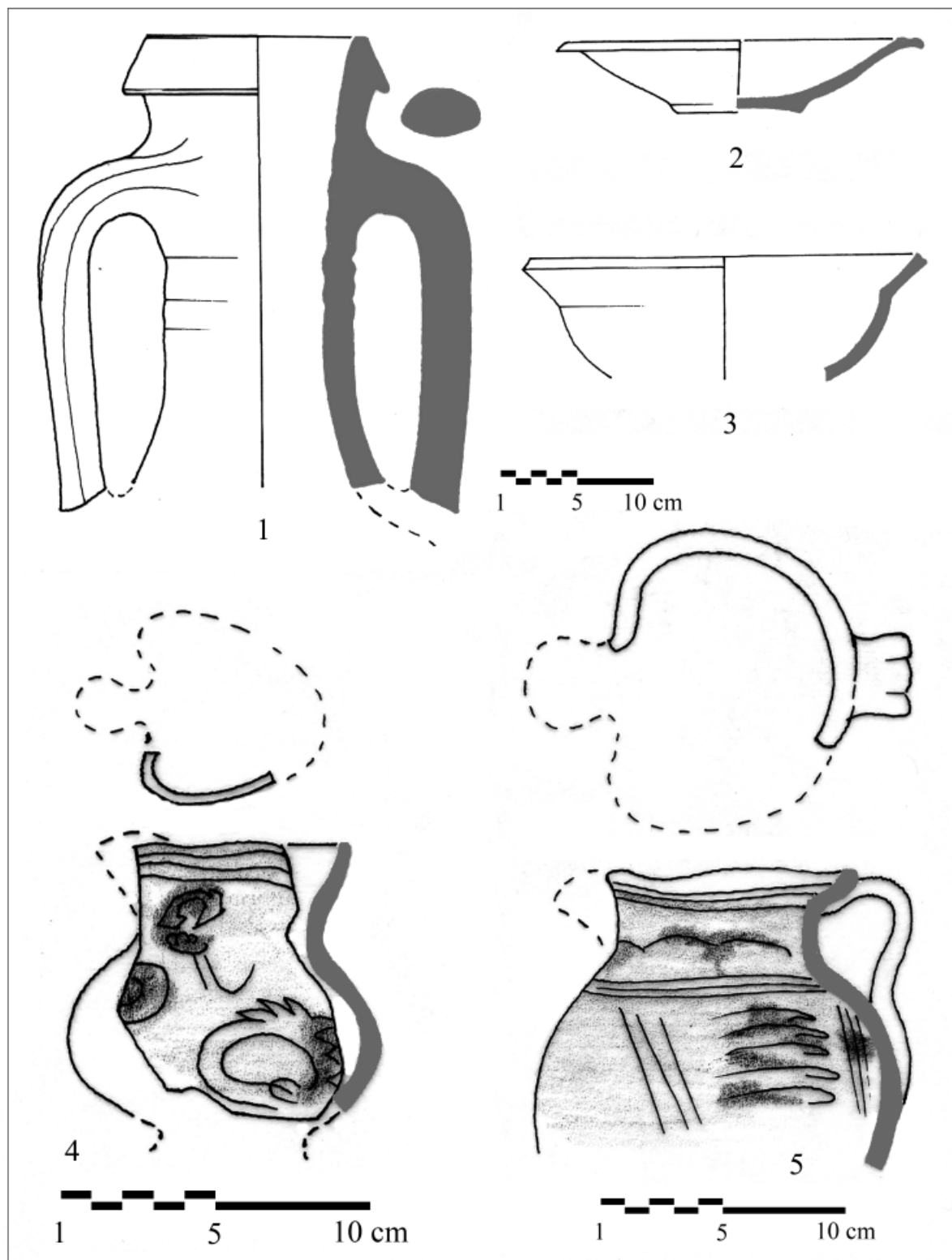

Рибарице, античка керамика
 Ribarice, antique pottery

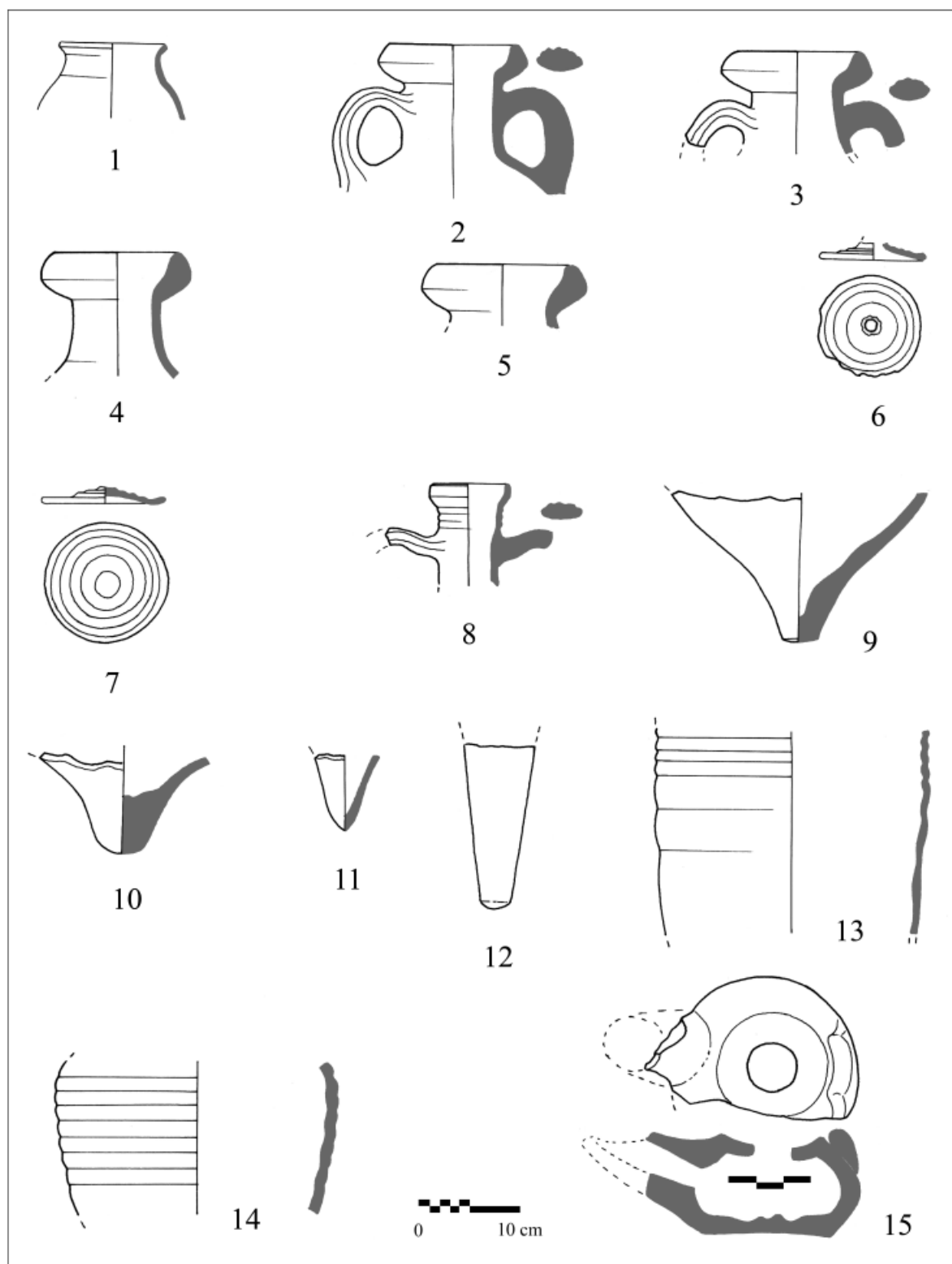
Рибарице, средњовековна керамика

Ribarice, medieval pottery

Мало Росе, античка и средњовековна керамика

Malo Rose, antique and medieval pottery

Св. Госпа – Мириште, античка и касноантичка керамика
 Sv. Gospa–Mirište, antique and medieval pottery

Рибарице (1–7); Мало Росе (8, 9); Св. Госпа – Мириште (10, 11);
Разарач „Кајзер Франц Јозеф Први” (12)

Ribarice (1–7); Malo Rose (8, 9); Sv. Gospa–Mirište (10, 11); WWI destroyer *Keiser Franz Joseph I* (12)